

POESIN OCH KRITIKEN

Månadens poesipod består av ett samtal om poesin och kritiken. I centrum står frågan om kritikens funktioner i det litterära ekosystemet. På vad sätt spelar recensioner roll för bokförlagen? Vilken betydelse har de för litteraturförmedlingen på bibliotek? Och hur spelar den offentliga poesikritiken in när pris- och stipendiekommittéer avgör vilka som förtjänar utmärkelser.

De som samtalar med Örnen och Kråkans redaktör kring detta är: **Pelle Andersson** författare och förlagschef på Ordfront förlag. **Johan Jönson**, poet och under många år ledamot av Författarfondens stipendieråd. **Pamela Schultz Nybacka**, författare, litteraturekonom, föreståndare för förlagsutbildningen på Stockholms universitet och biblioteksutbildningen på Södertörns högskola. Samt **Ida Westin**, skribent och bibliotekarie.

[Lyssna till podden? Klicka på pilen!]

ÖRNEN OCH KRÅKAN - Poesi kritik · Poesin och kritiken

LITTERÄR OFFENTLIGHET EFTER DIGITALISERINGEN

Flera debatter om den litterära offentlighetens tynande utveckling pågår just nu på svenska kultursidor. Argumenten som anförs kunde lika gärna gällt andra länder och språkområden, åtminstone de vars litteratordiskussioner jag någorlunda följer. Problematiken är universell och måste ses i ljuset av digitaliseringen och av hur ekonomi och politik i stort – men även specifikt gällande kulturindustrin och kulturpolitiken – hittills förvaltats de möjligheter som digitaliseringen öppnat.

På Örnen och Kråkans moderskepp, Kritikklubben, har vi arbetat med frågan om villkoren och möjligheterna i "den nya offentligheten" tillsammans med forskare av olika discipliner; kritiker, redaktörer och andra sedan 2016. Och även om utvecklingen på många vis kan synas gå åt fel håll, så tas det också många initiativ för att möta den. Idéerna inom *Kulturbyråkratiskt avantgarde för främjande av kritisk offentlighet* (KaKo) som Kritikklubben startade för ett par år sedan visar att byråkrater och politiker främst på kommunal och regional, men även på statlig nivå, i Norden börjat formulera modeller och strategier för att ta sig an de skevheter och brister som utvecklingen gett upphov till.

Men den kritiska och litterära offentligheten tynar likväl. För poesins del är det särskilt kännbart eftersom den förlorar i betydelse på en litteraturmarknad som i allt högre grad formas inte kring böcker eller författare, utan kring det Pamela Schultz Nybacka kallar det "dramaturgiska kapitalet", det som premierar sådan "litteratur" vilken låter sig transponeras mellan olika medier; papper, ljud, film, spel, TV-serie, teater, moralisk- och politisk "content" för sociala medie-aktivism, etcetera.

Alla de debatter som förts under senare tid relaterar på olika vis till denna utveckling. Den debatt **Agri Ismail** initierade kring kritikens oförmåga att läsa det som faktiskt står i böckerna, den **Carl-Johan Malmberg** initierade om receptionen av **Katarina Frostensons F**, den **Måns Wadensjö** initierade om ointresset för skönlitteraturens kunskapsvärden och den som författarförbundets **Grethe Rottböll** och **Jörgen Gassilewski** initierat om hoten mot "[v]årt kulturella välfärdssystem".

Debatterna bidrar förstås till kunskap och förändring. Men det är viktigt att engagemanget för den litterära offentligheten tar sin utgångspunkt i faktiska förhållanden. Diskussioner av det här slaget tenderar att döma nu utifrån debattörernas minnesbilder av hur det var på den gamla goda tiden. Ofta från eran innan digitaliseringen tvingat kommersiella medieföretag att skära ned, inte minst på redaktioner och personal.

Självklart skulle medieföretagen ha kunnat göra andra prioriteringar, till exempel höja frilanskritikernas arvoden snarare än chefernas löner. Men det skymmer inte faktum. Digitaliseringen har oåterkalleligen förändrat villkoren för det vi kallar "offentligheten" – om begreppet ens längre är användbart för att tänka det gemensamma i termer av kommunikation.

Konsekvenserna märks på hela fältet. Som Pelle Andersson konstaterar i podden har pressad ekonomi och krympta redaktioner även på förlagen gjort att de kollegiala samtalen om litteratur också där tystnar. Och Ida Westin fyller i att detsamma sker på biblioteken.

Men lika ogrundat som att förneka förändrade villkor, är det att larma om själva kritikens död. Som Johan Jönson framhäver i samtalet är ju sanningen att det inte finns någon litteratur utan kritik. Inte bara för att skrivandet i sig är kritiskt – författaren måste förstås alltid tolka och värdera det hen själv just

skrivit. Utan också för att litteraturen aktualiseras som litteratur i och genom läsaren. Det går inte att tänka sig litteratur utan reception.

De tekniker, praktiker och ekonomier genom vilka den enskilda erfarenheten och tolkningen av litterära verk kan bli föremål för gemensamt tänkande och reflektion är stadda i snabb förändring. Ett samhälle som tror på att samtal med utgångspunkt i konstverk är viktiga inslag i en levande demokrati, gör därför klokt i att stödja experiment, nytänkande och alternativ på kritikens fält.

Hur det gemensamma kan och bör tänkas är som jag ser det en ödesfråga i vår tid. Den kallar på filosofi, förstås. Men också på praktik. I podsamtalet uttrycks besvikelse över att förlag och medieföretag satsar så mycket på att kolonisera andras digitala publiker (influerarnas följare eller andra sociala mediegrupper) istället för att bygga egen publik.

Paradoxalt nog krävs det kanske av oss som tror på litteraturen som gemensam angelägenhet att vi slår ihop datorerna, knallar ut i världen och undersöker de faktiska behoven och intressena, de möjliga sätten, affärsmodellerna och de oprövade teknikerna för att bedriva offentlig litteraturkritik i den verklighet som på gott och ont är vår.

Sådant byggande av publik kan och borde förstås också bedrivas av medieföretagens kulturredaktioner. Men om jag får sia är det inte främst där framtidens litterära och kritiska offentlighet kommer att ta form.

Magnus William-Olsson